

Kaynakça

- Aslanapa, O. (2005). Türk Halı Sanatının Bin Yılı, İstanbul.
- Efendi, R. (Çev.Y. Akpınar) (2002). "Azerbaycan Halıları", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, S. 5, (Ayrı Basım), Ankara, 143.
- Kerimov, L. (1983). Azerhaydjanskiy Kover (Azerbaycan Halıları), Bakü.
- Kurbanov, B. (2001). Azerbaycan İnceseneti Tarifler ve Tehrifler, Bakü.
- Mehmethanova, M. (Nisan 1998). "Azerbaycan'da Halıcılık Sanatının Gelişimi", Arış, (çev: Aljira Topalova), 78.
- Paşayeva, V. (2003). "Azerbaycan Halı Sanatı Tarihine Bir Bakış", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 11, Erzurum, 77.
- Yetkin, Ş. (1974). Türk Halı Sanatı, İstanbul.
- Yıldırım, M. (2003). "Azerbaycan Halı Sanatında Bölgesel Özellikler", İstem, Yıl 1, Sayı 1, 139.

NEVŞEHİR-ÜRGÜP ŞAHİN EFENDİ KÖYÜ CAMİSİ**Mehmet PINAR**

Öğr. Gör. Mustafa Kemal Üniversitesi
Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü
m.pinar9@gmail.com

Öz

Bu çalışmada Nevşehir/Ürgüp/Şahin Efendi Köyü Camisi'nin tanıtımı yapılmıştır. Bu yapıyla alakalı bugüne kadar herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Caminin planı, malzemesi ve süslemesi detaylı bir şekilde incelenerek hem kendi bölgesindeki hem de Anadolu Türk Mimari'sindeki yeri ve önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. XIX. yüzyıl da inşa edilen caminin, mihraba dik sahninli camilerin taşradaki bir uygulaması olması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Cami, mihrap, Şahin Efendi Köyü, dik sahninli, kalem işi

Nevşehir-Urgup Şahin Efendi Village Mosque**Abstract**

In this study, the transept Altar upright Nevşehir/urgup/Saber Master of the village Mosque will be presented. There has not been any research on this subject before. The mosque plan, material and decoration are examined in detail, and the importance of the mosque both in its own region as well as its place in the Anatolian Turkish Architecture have been studied. The mosque, built in the 19th century, is important as an example of the transept altar of it, erect in a provincial implementation.

Keywords: Mosque, the altar, the master of the transept, upright, in the village of pen

Anadolu'nun Müslümanlar tarafından fethedilmesiyle birlikte Diyarbakır Ulu Camisi başta olmak üzere Anadolu'da camiler ve mescitler inşa edilmeye başlanmıştır. Büyük Selçuklular, Artuklular, Saltuklular, Danişmentliler, Mengücekliler, Anadolu Selçukluları, Beylikler ve Osmanlılar döneminde Anadolu Coğrafyasında birçok cami yapılmıştır. Nevşehir'in Ürgüp İlçesine 19 km mesafedeki Şahin Efendi Köyü'nde bulunan Şahin Efendi Camisi de ihtiyaca binaen inşa edilen camilerdendir.

Köy içi Orta Mahalle mevkiinde bulunan cami, günümüzde de ibadete açıktır. Mülkiyeti Köy Tüzel kişiliğine ait olup Nevşehir Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından 08.12.1998 tarihinde tescil çalışması yapılmıştır.

Kitabe: Caminin harim giriş kapısı üzerinde yer alan 60 x 30 cm ölçülerindeki üç satırlık kitabede Hicri 1318 (M.1897) tarihine yer verilmiştir (Foto.1).

بيسميلا هيرراهمانير راهيم

لايلاهييلاللامو هامميدير ريسولوللاه

صااتي واهيددير اومري جيهان صااتي تااتا سارف يله همان ١٣١٨

Kitabenin metni:

- 1.Bismillahirrahmanirrahim
- 2.Lailahe İllallah Muhammederesulullah
- 3.Sâat-i vâhidedir ömr-i cihân Sâatî tâata sarf eyle hemân (H.1318)

Anlamı: Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla, Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed aleyhisselam da Onun Resulüdür, Dünyanın ömrü bir saattir, o bir saati Allah Teâlâ'ya kulluğa sarf eyle hemen-şimdi.

Köy ahalisinden 88 yaşındaki Osman Güven'le yapılan görüşmede; köy eşrafından KARAYIŞOĞLU Ahmet isimli sarayda çalışan bir şahsın Şahin Efendi Köyü Hamamlar mevkiine çeşme yaptırmak amacıyla üç aylık maaşını peşin olarak ödediğini, aynı zamanda sarayda çalışan ve zengin olan Şahin isimli şahsın yaptırılacak çeşmeyi kendisinin yaptırabileceğini önerdiğini, KARAYIŞOĞLU'nun ise "Benim hayrına göz dikme, köyümüzde yalnızca yaşlıların ibadet edebildiği küçük bir mescit var, eğer bir hayır yapacaksan Köyüme cami yaptır. "dediğini belirtmiştir. Bunun üzerine Şahin isimli şahıs tarafından 90 sarı lira gönderilerek H.1314 M.1897 yılında bugün ki Caminin konumlandığı yerde bulunan mescidin yıktırılmaya başlandığı, hemen yakında yer alan Mustafa Paşa Kasabasından Rum asıllı Yörü Ustaya dört yılda yaptırıldığı ve 1901 yılında da caminin ibadete açıldığını bildirmiştir (Çıkışır, Dursun, Gündüz, 1998: 2-3).

Mihraba dik camiler gurubuna giren yapı, dıştan 18.07 X 12.60 m. ölçülerinde derinlemesine dikdörtgen planlıdır (Plan 1). Kuzey tarafta yer alan son cemaat yeri 10.20 X 3.80 m. ölçülerinde, doğu-batı doğrultusunda enine dikdörtgen planlı ve aynı doğrultuda üzeri beşik tonozla kapatılmış olup üç takviye kemere yer verilmiştir. Son cemaat bölümü, harim bölümünün kuzeybatı duvarının bittiği yerden başlamayıp arazinin konumuna göre 2.30 cm içerden başlamıştır (Foto.2). Son cemaat bölümünün girişi, doğu cepheden ortada bir sütunla ikiye ayrılmış ve daha sonradan camekânla kapatılmış bir kapıdan sağlanmaktadır (Foto.3). Son Cemaat bölümünün batı duvarına bitişik merdivenlerle batıdaki küçük bir kapıyla köşk minareye, güneydeki kapıyla da kadınlar mahfiline çıkılmakta olup merdiven üzerinde mazgal pencereye yer verilmiştir (Foto. 4).

Kuzeydeki son cemaat yerinde bulunan iki renkli damarlı mermerden yapılmış basık kemerli kapıdan harim iç mekânına girilmektedir (Foto.5). İç mekân 12.07 X 10.20 m. ölçülerinde kuzey-güney doğrultusunda derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Harim mekânı kuzey-güney doğrultusunda iki sıra üçerden altı silindirik sütunla üç sahna ayrılmıştır. Orta sahn yan sahnalara göre daha geniş tutulmuş olup sahnalarda yatay takviye kemerlerine yer verilmiştir (Foto.6). İç mekân güney, doğu ve batı duvarlarında açılan toplam sekiz pencere ile aydınlatılmakta olup kuzey duvarı sağdır. İç mekânın kuzey duvarı boyunca uzanan ahşaptan kadınlar mahfili yapılmıştır (Foto.7).

Harimin kible duvarının ortasında yer alan mihrap nişi, 1.12 cm. genişliğinde, 2.60 cm. yüksekliğinde olup çerçevesi kible duvarından harime doğru 15 cm'lik çıkıntı yaparak sağ ve sol taraftan iki sütüncü ile sınırlanır (Çiz.1) (Foto.8). Mermerden yapılmış olan mihrabın niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalır. Mihrabın tepelik alınlığında Padişah Abdülhamit Han'ın isminin yazıldığı meşalelerle çerçeve içine alınmış Osmanlı tuğrası yer alır(Foto.9). Meşaleli Osmanlı tuğrası daha çok Osmanlı Sikkelerinde ön yüzünde bulunurdu. Bir yapıda mihrap üzerinde bulunması oldukça ilginçtir. Mihrabı üç yönde kuşatan 8 cm genişliğindeki tek bordür içbükey olarak tasarlanmıştır. Bordür yüzeyinde birbirinin tekrarıdan oluşan sekizgen geometrik motiflere yer verilmiştir. Mihrabı çevreleyen bordürün doğu ve batı tarafında diklemesine kademeli çeşitli çaplardaki kaval silmelerden klasik ayak ve başlıklara sahip sütüncü oluşturulmuş ve mihrabı

köşelerden sınırlanmıştır (Pinar, 2011: 123). Mihrabın kavsara köseliği ise barok dönem özelliği olan "C" ve "S" kıvrımlarından oluşan stilize edilmiş bitkisel motifle bezelidir. Mihrabın 70 cm. genişliğinde 67 cm. yüksekliğindeki kavsarasında, yedi sıra mukarnas dizisi yer almaktadır. Mihrap nişinin yüzeyi, üstten kıvrımlar yaparak sarkan perde motifi ile kuşatılmış olup yüzeyin ota bölümüne mavi zemin üzerine kandil motifi işlenmiştir. Perdenin çeşitli yerlerinden de perde püskülleri sarmaktadır. Kandil motifinin hemen üstünde de kırmızı renkli perde zemini üzerine ay yıldızlı Türk bayrağı resmedilmiştir (Pinar, 2011: 123).

Caminin minberi mihrabın hemen sağında yer almakta olup taştan yapılmıştır (Foto.10). Minberin aynalık bölümlerinde çokken geometrik motifler ve çarkıfelekler yer verilmiştir. Günümüzde minberin aynalık bölümünün yarısına kadar kahverenkli yağlı boya ile diğer yerlerde beyaz renkli yağlı boya ile bilinçsizce boyanarak minberdeki motiflerin albenisi kaybolmuştur.

Camide iki minare yer almaktadır Caminin kuzey-batı köşesinde camiye bitişik orijinal olan ilk minaresi yörede XIX. ile XX. Yüzyıllarda kullanılan dört sütunlu baldaken tarzındadır (Foto.11). İkinci minare ise avlu içinde girişin solunda 1985 yılında yaptırılmış olup camiden müstakil kare kaideli, silindirik gövdeli, iki şerefeli petek ve külahtan oluşmaktadır (Foto.12).

Yapıda süsleme olarak taş, mermer ve yaygın biçimde kalem işi süslemelere yer verilmiştir. Taş süsleme, devşirme iyon tarzı sütun başlıklarında ve minberin geometrik motiflerinde görülür. Mihrapta ve harimin basık kemerli giriş kapısı üzerinde ki rozette mermer süslemeye yer verilmiştir. Mihrabın hemen solunda iki hurma ağacının ortasında çam ağacına ve harim giriş kapısı üzerinde iki saksı içinde çiçek ve fiyonk motifli kalemişi bezemeler yer alır. Harim orta sahnının tonozunda bir birine ters yönde yerleştirilmiş üç palmet ve bunları çevreleyen yıldızlı kalemişi madalyonlar bulunur (Foto.13). Ayrıca harim sahnlarındaki kemer aralarında buğday başaklarından oluşan püsküllü madalyon bezemelere yer verilmiştir (Foto.14). Harimin güney ve doğu duvarlarına açılmış olan pencerelerin kemer alınlığı ve pencere alınlıklarında stilize edilmiş rumili kıvrık dallar ve bunların ortasında sepet içindeki çiçekli bitkisel kalemişi bezemeli motifler yer alır (Foto.15).

Yapıda taş, mermer, ahşap ve devşirme malzemeye yer verilmiş olup özenli bir taş işçiliği görülmektedir. Yapının harim beden duvarlarında, son cemaat bölümünde ve orijinal köşk minaresinde bölgeye özgü derzli düzgün kesme taş kullanılmıştır.

Değerlendirme ve Sonuç

Şahin Efendi Cami, Anadolu'da ilk örnekleri Beylikler Döneminde görülen ve daha sonra XII ve XIII. yüzyıl Selçuklu camilerinde sıkça uygulanan plân tiplerinden (Ekiz, 1998: 53), mihraba dik uzanan sahnaların oluşturduğu derinlemesine plânlı ve üst örtüsü sütunlarla taşınan bir harime sahiptir. Bu dikine plan şemasına "Bazilikal" planda denilmektedir. Harim iki sıra sütunla mihraba dik uzanan üç sahna ayrılmıştır. Bu yönüyle Anadolu'da Ani Menuçehr Camisi (M.1072), Divriği Kale Camisi (M.1180-1181), Bayburt Ulu Camisi (M.1282-1298), Harput Alaca Camisi (H.678/M. 1279), Kayseri Kötük Camisi (M.1197) (Doğan, 1965: 128), Niğde Alaeddin Camisi (H.620/M.1223) (Ekiz, 1998: 53), Amasya Burmalı Minare Camisi (M.1245), XIII.yüzyıl'a tarihlenen Kırşehir Lala (Lale) Camisi , Mazgirt Elti Hatun Camisi (M 1252), Bünyan Ulu Camisi (H.734/M.1333), Amasya Gökmedrese Camisi (M. 1266-1267), Ayaş Ulu Camisi (M. 1297) ve (M.1293) tarihli Gülşehir Kızılkaya Köyü Camisi'yle benzerlik göstermektedir (Şahin, 2004: 430).

Şahin Efendi Camii'nde uygulanan mihraba dik üç sahnalı cami plan şeması bölgedeki diğer camilerde de sıkça uygulanmıştır. Bunun en güzel örneği erken tarihli Ürgüp ilçe merkezinde bulunan Karamanoğlu İbrahim Bey Camii ile Damsa Köyü'nde bulunan Taşkın Paşa Camii

(Büyükcay, 2010: 170) ve XIX. yüzyılda yapılan M.1809 tarihli Ürgüp Musa Efendi Camii, H.1258 (M.1843) tarihli Ortahisar Abdioğlu Camii ve H.1292 (M.1865) tarihli Boyalı Camii'nde, de görmek mümkündür (Pınar, 2011: 88). Şahin Efendi Camisi (XIX. yy) da bu geleneği sürdüren mihraba dik uzanan sahnalı cami örneklerinden biridir.

Yapının kuzey tarafında bulunan Son cemaat bölümü, düzenleniş itibariyle harim bölümünün kuzeybatı duvarının bittiği yerden başlamayıp arazinin konumuna göre 2.30 cm içerden başlanmıştır. Son Cemaat bölümünün tüm yapıyı kapsamamasıyla bölgede bulunan H.1258 (M.1843) tarihli Ortahisar Abdioğlu Camii' ile benzerlik göstermektedir (Eravşar, 1993: 61).

Şahin Efendi Camisi'nin harim mekânına girişi sağlayan kapı basık kemerlidir. Basık kemerli giriş kapısı düzenlemesi bölge camilerinden Gülşehir Kızılkaya Köyü Camii'nde (M.1272), Nevşehir Çardak Köyü Camii'nde (M.1669-1670) ve Nar Kasabası Ulu Camii'nde (M.1778) de karşımıza çıkmaktadır (Ekiz, 2006: 92-123).

Cami minaresi harimin kuzey-batı köşesinde yörede XIX. ile XX. yüzyıllarda kullanılan dört sütunlu baldaken (köşk minare) tarzında düzenlenmiştir. Cami mimarisinin en karakteristik özelliklerinden biri olan minarelerin ilk örnekleri ile Kahire, Hicaz ve Suriye'de (VII.- VIII.yy) karşılaşılmaktadır. "Bundan sonra inşa edilen camilerde birer minare yapılması gelenek haline gelmiştir. Bu suretle dini mimaride mühim bir unsur haline gelen minare, her memleketin mimari üslubuna, yapı malzemelerine ve kültürel değerlerine göre muhtelif şekiller almıştır" (Büyükcay, 2010: 187). Kapadokya bölgesinin genelinde yaygın bir şekilde karşımıza çıkan bu yapı geleneği, başka yörelerde benzer örneklerine rastlansada kendine özgü detaylarıyla adeta yöresel, belirleyici bir mimari unsur olmuştur. Kapadokya'nın en büyük tarihi yerleşimi olan Kayseri ve çevresinden başlayarak, yaygın biçimde Nevşehir, Niğde, Aksaray'a kadar uzanan alanda bu tür (köşk minare-minber minare) minarelerin örneklerine rastlamak mümkündür.

Nevşehir ve çevresindeki XIX. yüzyıl camilerinde köşk minareler, genellikle üst örtülerin kuzeydoğu veya kuzeybatı köşelerinde yükselmektedirler. Orta Hisar Alâeddin Camii'nde sıra dışı şekilde köşk minare belki de manzaraya hâkim olmak amacıyla cami kütesinin güneybatı köşesine yerleştirilmiştir (Büyükcay, 2010: 192). Şahin Efendi Camii Köşk Minareye çıkış hem son cemaat mahallinden hem de yüksek olan yol cephesinden sağlanmaktadır. Bu yönüyle bölgede bir ilktir. Köşk minareye son cemaat mahallinden ulaşılmasıyla Göreme Halil Ağa Camii ve Göreme Aydın Camii'yle benzerlik gösterirken yüksek kotlu yol cephesinden köşk minareye ulaşılmasıyla da Orta Hisar Alâeddin Camii ve Orta Hisar Çukur Camii'yle benzerlik göstermektedir.

Cami mihrap bakımından incelediğimizde mihrabı orijinal özelliklerini koruyarak günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Mihrap mermerden yapılmış ve Türk -İslam mimarisinde XVIII. ve XIX.yy mihraplarında çok sık rastlanılan ve bölgedeki birçok mihrap nişinde de uygulanan perde ve ortasında kandilliklere yer verilmiş olmasıyla önemlidir. Mihrap kavsarasının köşeliklerinde stilize edilmiş bitkisel motiflere yer verilmiştir, bu yönüyle ve mihrapta kullanılan malzeme ve görsellik yönüyle Gülşehir Karavezir Kurşunlu Cami mihrabıyla benzerlik göstermektedir (Pınar, 2011: 97)

İslam mimarisinde camilerin önemli elemanlarından olan minber, yapılarda genellikle mihrabın hemen sağında, bazen de yapının bu yandaki kible duvarına bitişik olarak yapılan özgün parçasıdır (Büyükcay, 2010: 183; Sezgin, 2002: 114). Şahin Efendi Camii minberi de mihrabın hemen sağında ve taştan yapılmıştır. Nevşehir ve çevresinde XIX. yy da inşa edilen camilerinin hemen hemen hepsinde minber kesme taştan inşa edilmiştir (Büyükcay, 2010: 184). Minberinin

taştan olması bakımından yakında bulunan Orta Hisar Alâeddin Camii, Ürgüp Çarşı Camii ve Orta Hisar Abdioğlu Camii'yle benzerlik göstermektedir.

Harimin kuzey beden duvarına bitişik olan mahfil katı, harimdeki sütunlar üzerine oturan ahşap malzemenin yapılmıştır. Ahşap mahfil düzenlemesiyle Nevşehir Kara Camii (M.1718/1719) ve Gülşehir Karavezir Mehmet Paşa Camisi (M.1779) ile benzerlik gösterir (Ekiz, 2006: 65). Ayrıca Mahfil katında mahfil balkonuna yer verilmiş ve bu yönüyle de yakın civardaki Orta Hisar Abdioğlu, Orta Hisar Alâeddin ve Göreme Halil Ağa Camileriyle benzerlik göstermektedir.

Süsleme olarak taş, mermer ve kalem işi süslemelere yer verilmiştir. Taş süsleme; yapıda giriş bölümündeki sütun başlıklarında, bölgedeki camilerin yöresel karakterini ortaya koyan yapı unsuru köşk minarede ve mihrabın aynalık bölümünde yer almaktadır. Mermer süsleme; harim bölümünde mihrapta yer almaktadır. Mihrabındaki mermer işçiliği bakımından Gülşehir Karavezir (Kurşunlu) Cami mihrabıyla benzerlik göstermektedir. Kalem işi süsleme; geniş anlamıyla kalem işi veya kalemkâri adı altında, genellikle fırça ile tezhip tekniğini andıran bir teknikle meydana getirilen renkli desenlerdir (Demiriz, 1979: 23). Yapıda Kalem işi süsleme mihrapta, mihrabın hemen sağ ve solundaki bitkisel kompozisyonlarda, caminin harim giriş kapısı üzerinde, harim orta sahının tonozlarında ve harim üst örtüsünü taşıyan kemer aralarında madalyon tarzı tasarımlarda, ayrıca harimin güney ve doğu duvarlarına açılmış olan pencerelerin kemer alınlığında, kemer karnında ve pencere alınlıklarında kıvrık dallarla bezenmiş bitkisel motifli kalem işi bezemelere yer verilmiştir. Mihrabındaki kalem işi süslemesi ve kandil motifli perdeler XVIII yy. ve XIX yy. da yapılan yapılarda yaygın olarak kullanılmış (Pınar, 2011: 130) ve bu yönüyle bölgedeki Orta Hisar Sultan Alâeddin, Orta Hisar Ali Reis, Uç Hisar Karamanoğlu Camii, Ürgüp İbrahim Paşa Köyü Camii, Aksalur Reşadiye ve Ova Ören Camii mihraplarıyla benzerlik göstermektedir. Mihrap nişi içinde "İlahi ışığı-nuru" simgeleyen kandil tasvirler İslam sanatında XIII.yy.dan itibaren kullanılmış olmakla birlikte, Osmanlı mihraplarındaki gösterimleri yine geç döneme cami mihraplarına aittir (Kalfazade- Ertuğrul, 1989: 29-31).

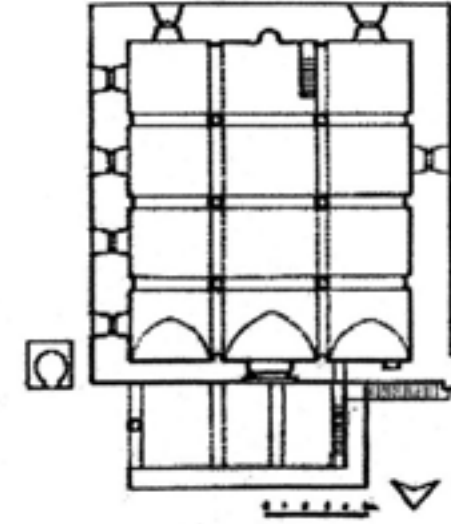
Cami yapı elemanlarından harim bölümünün güney duvarında, üçgen kalkan şeklinde alınlığın olması ayrıca üçgen alınlıkta gül pencereye yer verilmiş olması ve bütün bunların bölgede XIX. ve XX. Yüzyılda yaptırılan Rum kiliselerinde de yer verilmiş olmasından hareketle bu yapının da Rum asıllı bir ustanın elinden çıktığının bir göstergesidir.

Şahin Efendi Camisi'nde malzeme olarak taş, ahşap ve mermer kullanılmıştır. Taş malzeme beden duvarlarında, taşıyıcı sütunlarda, köşk minarede ve sonradan eklene ikinci minare ile minberde kullanılmıştır. Nevşehir bölgesi için taş en önemli yapı gerecidir ve tümüyle yöredeki taş ocaklarından sağlanmaktadır. Bölgede taşın tercih edilme sebebi yörede bol miktarda bulunması ve iklim koşullarının taş kullanılmasına elverişli olmasındandır. Mermer, harim giriş kapısı kemerinde ve mihrapta mermer ve mermer işçiliğine yer verilmiştir. Ahşap malzemeye ise pencere-kapı kasa ve kanatları ile kadınlar mahfilinde yer verilmiştir. Cami'nin son cemât bölümünün girişinde İyon tarzı devşirme sütun başlıklarına yer verilmiştir. İyon sütun başlıklarının Roma ve Bizans döneminde sıkça kullanılmış olması ve bölgenin bir dönemler Roma ve Bizans İmparatorluğunun hâkimiyetinde olması ve o döneme ait yapı izlerine bölgede sık rastlanmasından hareketle sütun başlığının da daha önce yıkılmış bir yapıdan bu camiye getirilerek konulmuş olabilir.

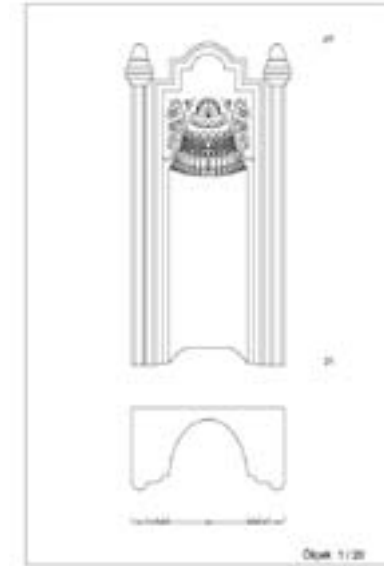
Sonuç olarak Ürgüp Şahin Efendi Köyü Camisi ihtiyaca binaen inşa edilen derinlemesine planlı camilerden biri olup yapıda kullanım işlevi ön plana çıkmıştır. Bu yapı hakkında bugüne kadar herhangi bir araştırma yapılmamıştır.

Kaynakça

- Büyükçay, H.(2010). *"Nevşehir ve Çevresindeki Geç Osmanlı Dönemi (19.yy) Camilerinin Mimari Özellikleri"*, (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi), Konya. Selçuk Üni. Sos. Bil. Ens.
- Demiriz, Y. (1979). *Osmanlı Mimarisinde Süsleme I Erken Devir (1300-1453)*, İstanbul.
- Kuban, D.(1965). *Anadolu Türk Mimarisinin Kaynak ve Sorunları*, İstanbul.
- Ekiz, M. (1998). *"Niğde Alâeddin Camii'nin Anadolu Selçuklu Mimarisi İçerisindeki Yeri ve Önemi"*, (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi), Niğde. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens.
- Ekiz, M. (2006). *"Nevşehir'de Türk Dönemi Mimari Eserleri"*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens.
- Eraşar, O. (1993). *"Ürgüp ve Çevresindeki Türk-İslam Devri Yapıları"*, (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi), Konya. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens.
- Kalfazade, S.-Özkan E.(1989). "Kandil ve Kandil Motif Olarak Anadolu Türk Sanatındaki Kullanımı Üzerine", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Sayı:5, İstanbul, 29-31.
- Çıkkışır G.-Dursun, N. ve Gündüz, S.(1998).*"Şahin Efendi Köyü Camii Sanat Tarihi Raporu"*, Nevşehir, Nevşehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü.
- Pınar, M. (2011).*"Nevşehir Mihrapları"*, (Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi), Kayseri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sezgin, U. (2002). *"18. Yüzyılda Nevşehir ve İlçelerindeki Osmanlı Dönemi Mimari Eserleri"*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sos. Bil. Enst.
- Şahin, M.K. (2004). *"Anadolu'da Selçuklu Döneminde Dikine Planlı Camiler"*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir. Ege Üni. Sos. Bil. Enstitüsü.

Plan 1: Şahin Efendi Köyü Camii
(Kültür Varlıkları ve M.G.M'den)

Çiz. 1: Şahin Efendi Camii Mihrabı

Foto.1: Şahin Efendi Camii Kitabesi
Görüntüsü

Foto.2: Şahin Efendi Camii Cami Genel Görüntüsü

Foto.5: Şahin Efendi Camii Harim Giriş Kapısı

Foto.3: Cami Son Cemaat Giriş Kapısı

Foto.4: Cami Son Cemaat Bölümü

Foto.6: Şahin Efendi Camii Harim İç Mekanı

Foto. 7: Harim Kuzey Cephesindeki Kadınlara Mahfili

Foto. 8: Cami Mihrabı

Foto. 9: Mihrap Üzerinde Yer Alan Osmanlı Tuğrası

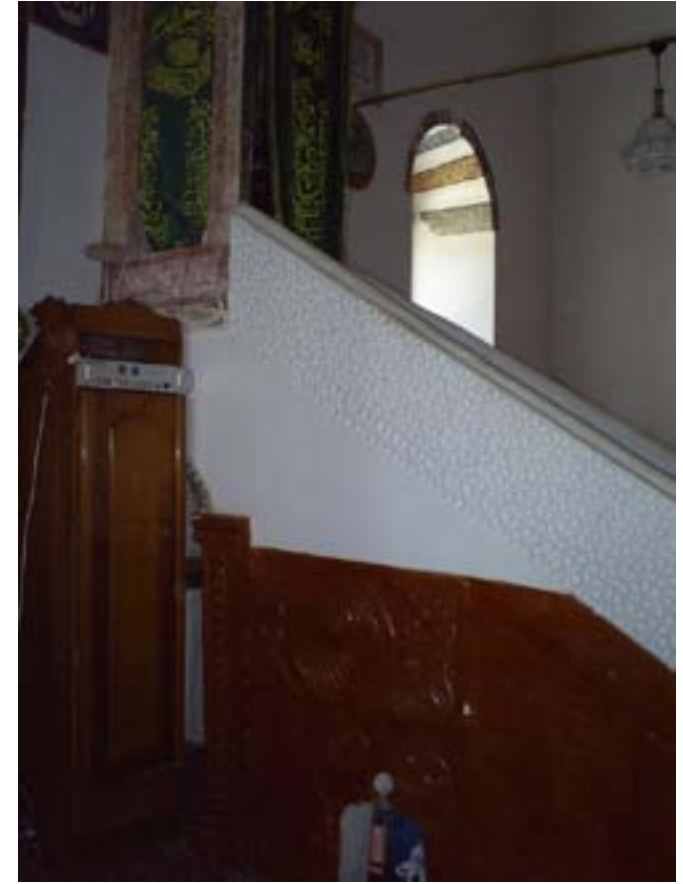

Foto. 10: Şahin Efendi Camii Minberi

Foto. 11: Cami Köşk Minaresi

Foto. 12: Camiye Sonradan Eklenen Minare

Foto.13: Orta Sahnın tonuzundaki Kalemîşi

Foto. 14: Harim Bölümündeki Madalyon Süsleme Tarzlı Kalemîşi Süslemeler.

Foto.15: Pencere Alınlık ve Kemerindeki Kalemîşi Süslemeler

**EDEBİ METİNLERDE
CEHENNEM TASVİRLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

Ayşe ÇELEBİOĞLU

Yrd.Doç.Dr. Artvin Çoruh Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
aysecele@artvin.edu.tr

Öz

Adem ile Havva'nın cennetten kovulmasından sonra cehennem olgusu da insanlık tarihindeki yerini almıştır. Bu iki kavram sadece dinî metinlerin değil, edebî metinlerin de önemli temalarından biri olmuştur.

Bu çalışmada iki farklı inanişâ göre yazılmış iki farklı eserde anlatılan cehennem olgusu incelenmiştir. MS. 3. Yüzyılda, kayıp kitap Avesta'nın önemli bir açığına kapatmak üzere yazılmış olan Ardâvirâfnâme ve M.S. 14. yüzyılda Dante tarafından kaleme alınan ve bir başyapıt olma özelliğini günümüzde de koruyan, İlahi Komedyâ, bu çalışmada yapı, izlek, motif ve temaları açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Farklı tarihsel dönemlerde, farklı coğrafyalarda, farklı kültür dünyalarında ortaya çıkan bu iki eserin ortak yönleri evrensel kültürün bütünselliğini gösteren yakınlıklarla doludur. Her ikisi de insanın varoluşsal macerasını konu etmektedir. Ahiret inancı, dinlerin temel esasını teşkil ettiği gibi, varoluşsal düşünceye yön veren önemli bir tasavvurdur.

Bu iki kitap, evrensel kültürün en başat temalarından biri olan din kaynaklı öteki dünya tasavvurunu konu etmektedir.

Bu iki eserden en eski olan Ardâvirâfnâme'de cehennem azapları eylemler üzerinden yola çıkılarak anlatılmıştır. Mecusi dinine mensup olan fakat inandığı ile amel etmeyen, hatta açıkça yasaklanan fiilleri gerçekleştiren günahkâr ruhlar suçlarının derecesine göre çeşitli işkencelere maruz kalmaktadırlar. Bu eserin aksine Dante, eylemleri gerçek kişiler üzerinden ele almıştır. Hayattayken işledikleri günahları bilinen veya bir şekilde haklarında şaibe oluşmuş ünlü kişiler, fiillerine göre cehennemin çeşitli katmanlarında işkence görmektedirler.

Bu inceleme sonucunda edebî metinler arasındaki ilişkiler irdelenirken aynı zamanda kültürler arası geçişlerde görünür olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ardâvirâfnâme, Dante, İlahi Komedyâ, Cehennem, Günah, Ceza.

Hell Descriptions in Literary Texts

Abstract

The phenomenon of hell has been involved in the history of humanity since Adam and Eve were banished from the Garden of Eden. These two concepts create not only the themes of religious texts, but also literary texts.

This study analyzes the phenomenon of hell discussed in three different works, and related to two different beliefs. Ardâvirâfnâme, which was written to cover up a significant fraud of the lost book Avesta in the 3rd century A.D. and Divina Commedia, written by Dante in the 14th century A.D. and is still a masterpiece today. These two masterpieces are assessed in this study in a comparative way; in terms of their structures, paths, patterns and themes.